

Dvě české jakobsonovské publikace

Jakub Sichálek

Roman Jakobson (1896–1982) je bezpochyby jedním z nejvýznamnějších světových myslitelů o jazyce a literatuře. Pro českou kulturu i dějiny domácí vědy přitom není bez významu, že Jakobson strávil téměř dvacet let v někdejším Československu. Přišel sem v polovině roku 1920 ze sovětského Ruska a zůstal až do dubna 1939, kdy odtud po několikátýdenním skrývání nuceně prchal před postupujícím antisemitismem a nacismem do Dánska, Norska, Švédska a konečně USA. V Americe pak žil a pracoval po zbytek života, vyplněný z podstatné části cestami a přednáškovými turné. Sám Jakobson své trojdomoví později aforisticky popsal tak, že Rusko byla jeho matka, Čechy milenka a Amerika sňatek z rozumu...

Šíří i intenzitu Jakobsonova vlivu na mezinárodní vědecké myšlení si uvědomíme, když nahlédneme do sborníku z roku 1977 *Roman Jakobson: Echoes of His Scholarship*: defluje před námi více než dvacítka specializovaných tematických oblastí lingvistiky, literární vědy, folkloristiky, filozofie aj., do nichž Jakobson svými pracemi pronikavě a inspirativně zasáhl. Ale abychom neuváděli jako příklad čtyřicet let starý sborník: monumentálnější důkaz Jakobsonovy působnosti na vědu v tomto a nedávno minulém století představuje recentní čtyřsvazkový pomník nesoucí, jak bývá pravidlem, toliko jméno zpodobněného.¹ Přesto zůstaly v obou zmíněných profilových (lépe: en face) publikacích některé okruhy Jakobsonova zájmu stranou pozornosti pořadatelů.

TZV. KENAANSKÉ GLOSÝ

Právě jednomu z těchto opomíjených témat, pro Jakobsona přitom nikoli okrajových, je věnována objemná kniha *Kenaanské glosy ve středověkých hebrejských rukopisech s vazbou na české země*, kterou připravili bohemisté (Ondřej Bláha, Robert Dittmann, Karel Komárek) a hebraisté (Lenka Uličná, Daniel Polakovič). Už z tohoto neběžného mezioborového spojení může být zřejmé, oč půjde: o české glosy zapsané českými Židy hebrejským písmem převážně v 1. polovině 13. století (dochované rukopisy jsou však zpravidla pozdější, někdy jen velmi přibližně datovatelné). Jazykem, který ve vrcholném středověku čeští Židé používali při běžné komunikaci, totiž byla čeština (tu označovali jako *kenaanský jazyk*, neboť biblický název *Kanaan* užívala diasporní židovská komunita sekundárně pro slovanské země); teprve od pozdního 14. století zde vytlačuje češtinu ve funkci běžného jazyka němčina. Ony české, hebrejsky zaznamenané glosy sloužily, zjednoduším-li celou problematiku, nejčastěji k vysvětlení obtížných, knižních hebrejských slov, a dnes představují jazykově velmi cenný materiál: v řadě případů jsou totiž nejstarším písemným dokladem českých slov, která jinak známe ze zápisů latinkou až z pozdější doby. Např. blcha (blecha), hnój (hnis), jelito

1 *Roman Jakobson. Critical Assessment of Leading Linguists*, sv. I, II, III a IV, ed. Margaret Thomas. Routledge, London — New York 2014.

(střevo), konopie (konopí), kotva, lopata, myška (sval na paži, *musculus biceps brachii*), pijevicě (pijavice) aj.

Monografii autoři připsali památce Romana Jakobsona, který byl podle jejich slov „nejpronikavějším badatelem v oblasti raných česko-židovských kontaktů“ (s. 92). Jakobsonův zájem o studium kenaanských glos podrobně mapují (především na s. 92–121); na s. 729–813 pak přináší edici Jakobsonových rukopisných studií o jazyce kenaanských glos, českožidovském písemnictví a, do třetice, o jazycích v diaspoře (první dvě byly psány a jsou zde také uveřejněny rusky, ona poslední anglicky); Jakobsonův text je zde doplněn o poznámky ediční, výkladové, překladové (u hebrejských citací) a bibliografické či pramenné.

Jádro publikace však tvoří především slovník a pravopisná i jazyková charakteristika glos; zájem autorů je tedy, jak jinak, primárně lingvistický, ovšem i pragmatický a sociolingvistický. Věnují se i atraktivním, ale problematickým otázkám: bohemicitě glos, české vrstvě v jidiš, časovému primátu domněle nejstarší české věty aj. Vedle toho podávají mnohostranné poučení o historickém kontextu, včetně kontextu literárního (pokud jde o českožidovské písemnictví do 14. století). Je to tematika, kterou po Jakobsonovi (a důsledně v jeho stopách) uvedl do syntetického výkladu českých středověkých literárních dějin Jan Lehár, nejdostupnější v učebnici určené původně středním školám;² i Lehárovou zásluhou se tak tematika, známá primárně lingvistům a hebraistům, mohla dostat do povědomí širší veřejnosti.

Knihu uzavírají mimo jiné barevná obrazová příloha (s ukázkami vybraných hebrejských rukopisů i Jakobsonových písemností), bibliografie, shrnutí (v angličtině a němčině) a rejstříky.

Práce kriticky zpracovává velké množství pramenů i literatury a provádí čtenáře zákrutami vývoje badání, předpokládá však lingvisticky vzdělaného čtenáře. Některé rámcové výklady, např. o dějinách českých Židů do 14. století, pak nepochybně ocení i laická čtenářská obec. Kniha jako celek působí komplexně a přehledně; obsáhla slovníková část je pojata instruktivně, a přitom atraktivně díky tomu, že kombinuje obrázek příslušného hebrejského textového úseku (výřez z rukopisu), transkripci hebrejského textu a jeho moderní český překlad, v němž je staročeský lexém zvýrazněn. (Fakticky je struktura heslové stati vrstevnatější, včetně komentáře či odkazů k hlavní sekundární literatuře.)

Publikace je výsledkem několikaletého soustředěného úsilí — autoři (zejména L. Uličná a R. Dittmann) tematicke věnovali řadu česky i anglicky psaných statí (poznatky z nich zčásti soustředili, záslužně, právě do této knihy), v roce 2012 uspořádali v Praze mezinárodní konferenci o kenaanském jazyku, která publikačně vyústila v důležitý sborník (*Knaanic Language: Structure and Historical Background*, 2013).

Drobných přehlédnutí jsem si všiml jen na několika místech: na s. 815 v citaci z materiálu Státní bezpečnosti, která Jakobsona při jeho pražských pobytech sledovala, stojí „musel“ místo náležitého „musei“, tj. instr. pl. slova muzeum (je-li na následující straně emendováno v textu z téhož spisu „pro“ na „pro[ti]“, mělo být emendováno i ono zmíněné „musel“, které na daném místě nedává smysl); ve jmenném rejstříku na s. 911 je uvedeno křestní jméno Konrada Bittnera, s nímž Jakobson, jak

2 Viz například Lehár, Jan — Stich, Alexandr — Janáčková, Jaroslava — Holý, Jiří: *Česká literatura od počátků k dnešku*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 1998, s. 44–45.

se dříve v textu připomíná, polemizoval, mylně jako „Karl“. Vypracovat rejstříky k tak objemné publikaci musel být náročný úkol, snad se podařil: ve jmenném rejstříku je evidován „Strachkvas“ zmíněný na s. 339, ale chybějí zde z téže strany jména Strojmr, Václav, Vojtěch. Hledání ve věcném rejstříku neusnadňuje, že *Ostrovskou píseň* najdeme pod „Píseň ostrovská“, tamtéž však stojí „Jagičovy glosy“, vedle toho pak „Bible kralická“ nebo „Homiliář, opatovický“, ale „Zbraslavská kronika“.

MOUDROST STARÝCH ČECHŮ

Druhou jakobsonovskou publikací, jíž chceme věnovat pozornost, je kniha *Moudrost starých Čechů: Komentovaná edice s navazující exilovou polemikou* (eds. Tomáš Hermann a Miloš Zelenka, Praha — Červený Kostelec 2015). Editoři zpřístupnili Jakobsonovu esej *Moudrost starých Čechů*, jejíž vznik spadá do závěrečného období autorova pobytu v Československu a počátečního působení v USA a která vyšla knižně r. 1943 v New Yorku (nákladem tamního Československého kulturního kroužku).

Moudrost starých Čechů začíná zvláštní paralelou, která proti sobě staví aktuality z novinových deníků, zastaralé vlastně už ve chvíli jejich zveřejnění, a překvapivou aktuálnost zpráv ze starých kronik a textů, které promlouvají k dnešku přes hráz času naléhavěji než denní tisk. Smysl této paralely pak Jakobson hájí na dalších stranách a v chronologicky vedené zkratce provází čtenáře vybranými písemnými doklady československých dějin, které pro něj začínají už v 9. století v souvislosti s cyrilometodějskou misí na Velkou Moravu.

Na působivý narativní oblouk, hledání smyslu českých dějin — moudrosti starých Čechů, o kterou se lze ideově opřít v současném boji, autor navěsil řadu citací ze staroslověnských, církevněslovanských, latinských, staročeských, německých, polských, ruských aj. literárních děl a dokumentů (u nečeských textů vždy v překladu, u těch staročeských někdy v novočeské parafrázi). Přestože si Jakobsonova esej brala příklady až z 19. století, většinu pozornosti pisatel věnoval nejstarším dějinám po 15. století včetně, kterými se sám badatelsky zabýval. Navázal tak na své starší práce a vlastní badatelská témata, dal jim však nové ideové pojítko, kterým nejvýrazněji prostupuje zřejmá protiněmecká tendence. Na témbu Jakobsonova sdělení se podstatně podepsal dobový válečný kontext, zčásti už alarmující předválečné události, obsazení Československa a zrůdná protektorátní politika, napadení Ruska atd. Jakobson se v knize představuje jako „prorok věštící nazpět“ (s. 237), ale těžko hovořit o jeho „vůli k fakticitě“ a k „filologické strohosti“.³

Vezmeme-li výše citovaný Jakobsonův aforismus o jeho trojdomoví doslova, nepřekvapí už tolik, že jeho válečné eseje dominují vášně, emoce i jistá tendenčnost. To se jen zdánlivě neslučuje s ikonickou auroou autora jakožto geniálního vědce-lingvisty a jednoho z nejinspirativnějších myslitelů 20. století. Jakobsonova *Moudrost starých Čechů* sice vědomě stojí na hraně mezi publicistikou a vědou, ale tato hraniční poloha

3 Vypůjčil jsem si, pro záměrný kontrast, slova Leo Spitzera, která věnoval E. R. Curtiovi a jeho knize reagující také na nástup nacismu (cituji podle doslovu Jiřího Pelána a Jiřího Stromšíka in Curtius, Ernst Robert: *Evropská literatura a latinský středověk*. Triáda, Praha 1998, s. 365–366).

je příznačná pro řadu Jakobsonových prací vzniklých ještě v Československu, kterým také dominoval silný ideový narativ nevyhýbající se časovosti dneška. Jakobson vystupoval mnohdy spíš jako „public intellectual“ (Jindřich Toman) než kabinetní učenec, což ostatně dotvrzují i vzpomínky jeho přátel/nepřátel, pamětníků. Lákala ho kontroverzní témata; dávné otázky pak dovedl nahlédnout v nových souvislostech a tento náhled dovedně pointovat — viz jeho studie o středověké české poezii, kterou pro své české současníky do jisté míry objevil, nebo jeho zájem o Máchův šifrovaný deník, který vyústil v soudní proces.

Atmosféru, v níž měla a mohla být Jakobsonova válečná esej sdělná, odráží polemika o její ideový přínos, která se záhy po zveřejnění knihy rozvířila v českých emigrantských kruzích v Americe i Anglii. Jakobsonova kniha rozdělila exilové intelektuály do jisté míry na dva názorové tábory. Jakobson sám do této polemiky přímo nevstoupil. Po letech pak budila *Moudrost starých Čechů* rozpaky jak u autora samého (do svých velkoryse rozvržených *Selected Writings* ji ani nezařadil), tak také u většiny jeho příznivců.

Miloš Zelenka s Tomášem Hermannem proto k edici Jakobsonovy kontroverzní knihy záslužně přiřadily i edici textů exilové polemiky. Té se tehdy zúčastnili novinář a publicista Stanislav Budín, teolog Josef Lukl Hromádka, publicista (mimo jiné kulturní aktivity) Adolf Hoffmeister, herec a dramatik Jiří Voskovec, historik Otakar Odložilík a nejmladší z diskutujících, germanista Eduard Goldstücker. Dokumentární přínos své knihy posílili editoři Zelenka a Hermann tím, že jako přílohu zveřejnili jednak Jakobsonův brněnský projev z 15. 8. 1968 při převzetí čestného doktorátu brněnské univerzity,⁴ jednak soubor fotografií dobře dokumentujících Jakobsonův pobyt v Československu v letech 1920–1939 a pak krátce roku 1968 (což byla jeho třetí a poslední poválečná návštěva).

V obsáhlé úvodní studii zasadili editoři Jakobsonovu esej do širšího kontextu autorova působení v Československu i Americe, osvětlili genealogii *Moudrosti starých Čechů*, ideové i politické souvislosti; ve shodě s rozvržením své publikace věnovali zvláštní pozornost bezprostřední recepci Jakobsonovy knihy v exilových kruzích zejména v New Yorku i poválečnému přijetí v Československu. (Miloš Zelenka se zabýval Jakobsonovým „československým obdobím“ už dříve v řadě prací, proto jeho a Hermannova úvodní studie slouží i jako dobrý přehled Jakobsonovy biografie spjaté s Čechami, Moravou a v menší míře i Slovenskem, včetně poválečných kontaktů R. Jakobsona s československými vědci.)

Závěrečné partie recenzované knihy tvoří „ediční komentář“. Lze jej doplnit na s. 319 informací, že *Moudrost starých Čechů* je nově součástí 9. svazku Jakobsonových *Selected Writings* z roku 2014 (ed. Jindřich Toman). Ediční zásady na s. 323 měly být představeny důkladněji: editoři opomněli například zmínit, že ruší zvýraznění textu proložením a nahrazují je kurzivou; není jasné, jak nakládají s hojnými citacemi ze staročeských apod. textů (evidentně do nich zasahují, ale není jasné, od čeho se jejich vědomé či bezděčné /?/ zásahy odvíjejí); také formulace „Jinak byl rukopis [?] ponechán v původní, místy poněkud syrové podobě [?], aby věrně odrážel auto-

4 Filmový záznam lze najít na webu České televize a poslechnout si Jakobsonovu češtinu při projevu spatra: www.ceskatelevize.cz/zpravodajstvi-brno/extra/192007-exkluzivni-video-nevitany-vitany-svetovy-lingvista-roman-jakobson-v-brne [4. 4. 2016].

rovu bezprostřednost [...]“ není příliš jasná. Editoři totiž nevycházeli z rukopisu, ale knižního znění. Nebo tím míní autorský rukopis, tj. styl? A co si představit pod jeho „syrovou podobou“?

Knihy je dále vybavena shrnutím v ruském (s. 357–362) a anglickém jazyce (s. 363–368), které podává dostatečně obsažnou trest informací z úvodní studie (nejvíc pozornosti je věnováno právě exilové polemice). Nechybí jmenný rejstřík, který užitečně registruje i jména v poznámkách pod čarou — což je v tomto případě vlastně nutnost, protože editoři zvolili kuriozní seskupení, dělení, ale především citování sekundární literatury v oddíle *Prameny a literatura* (s. 340–344): stati ze sborníků či periodik, na něž Zelenka s Hermannem v úvodní studii odkazují ve formě „jméno, název atd.“ (přitom jen první výskyt podává plný bibliografický odkaz), totiž nejsou v seznamu literatury zachyceny pod příslušným jménem autora, ale pod nic neříkajícím názvem sborníku či ročníku časopisu. Tak např. bibliografický odkaz z pozn. 140 na s. 70 („M. Balaštík — J. Toman, ‚Heslo Fonologie‘, s. 58“) v seznamu užitě sekundární literatury nenajdeme; nezbyvá než buďto listovat a dolistovat se k pozn. 62 na s. 39, kde je plný bibliografický odkaz, nebo hledat tento první výskyt s plným bibliografickým odkazem ve jmenném rejstříku pod položkou Balaštík); v seznamu sekundární literatury totiž stojí jen (v seznamu periodik): *Host* 25, 2008 (v němž byl rozhovor M. Balaštíka s J. Tomanem publikován). Způsob záznamu, jaký Zelenka s Hermannem zvolili, se hodí pro rejstříky k bibliografiím, ale ne pro soupisy sekundární literatury! Čtenáře lze ještě upozornit na drobná nedopatření ve jmenném rejstříku (omylem z něj vypadl Benjamin A. Stolz; u S. Wollmana chybí odkaz ke straně 100; stránkové odkazy u jmen na zlomu stran 22–23, 26–27 a 29–30 jsou o jednu /stranu/ posunuty; chybějící životopisná data by bylo možné někde doplnit, např. u E. Pražáka nebo F. Svejkovského rok jejich úmrtí: 2006, resp. 2011).

Významným a pracným příspěvkem Zelenky a Hermanna zůstávají poznámky, jimiž doprovodili edici Jakobsonovy eseje. Ta totiž, ačkoli stojí na citacích, parafrázách a interpretaci pramenů, vyšla původně bez potřebných bibliografických odkazů či poznámek. Editoři většinu autorových narážek identifikovali a doplnili důležitý odkazový aparát. Právem také poznamenali ex post na s. 324, že odkazový aparát hodný kritické edice by byl v tomto případě úkolem pro celý odborný tým. Jakkoli oceňuji úsilí editorů a souhlasím s jejich slovy, musím konstatovat, že z připojených poznámek je příliš okatě znát, že Zelenkova a Hermannova znalost medievistické problematiky včetně edic staročeských děl apod. je jen odvozená, a tak editoři místy zřetelně tápou.

Například v pozn. 101 (na s. 175) by se hodilo doplnit zmínku o *Sborníku (hraběte) Baworowského* (editory mylně uveden jako *sborník Baworowský*) o odkaz na edici Jana Loriše (*Sborník hraběte Baworowského*. Česká akademie, Praha 1903), nebo na novější a dostupnější edici *Ezopa*, připravenou Eduardem Petřem (*Ezopovy bajky, Katonova trojverší, Rada otce synovi*. Atlantis, Brno 1999). V pozn. 107 na s. 178 by bylo celé znění poznámky nahradit odkazem k některé edici staročeské veršované *Legendy o sv. Prokopu*. Jakobsonova citace a parafráze *Dalimilovy kroniky* na s. 217 není „špatně srozumitelné místo Jakobsonova textu“, jak se editoři v pozn. 198 dohadují, ale jde o jeden z tzv. doplňků jmenované kroniky, který je zapsán jen v několika jejích rukopisech a lze jej snadno dohledat v některé z vědeckých edic *Dalimilovy kroniky* (tyto sice editoři aspoň nominálně znají, neboť k nim jinde odkazují, ale evidentně s nimi nepracovali).

V porovnání s celkem a množstvím poznámek (je jich na tři sta!) představují právě podané doplňky a korektury jen jednotlivosti (drobných korektur by bylo možné shromáždit víc). Co však ruší přinejmenším odborného čtenáře průběžně, je bezkonceptnost oněch poznámek: Jednou editoři odkazují na starší edici, publikovanou ještě před datem Jakobsonovy knihy, jindy na novější, někdy na obě, nebo na žádnou, přitom tyto zmínky, případně jejich absence, často neodpovídají tomu, co Jakobson mohl znát či co zřejmě užil. U citací ze staročeských děl pak někdy dochází k diskrepanci mezi Jakobsonovým textem (přepisem) a zněním, na něž editoři odkazují v poznámce — ne vždy pak na tuto diskrepanci editoři upozorňují (např. na s. 193, pozn. 147).

Někdy podávají v poznámce i informace o sekundární literatuře, na kterou zřejmě narazili (např. na s. 127, pozn. 22, na s. 189, pozn. 140, nebo na s. 226, pozn. 217), ale nepočínají si důsledně. Řada poznámek je sice dobře strukturovaných a informačně platných, ale celkově je úroveň rozkolísaná. Jen výjimečně editoři upozorňují na Jakobsonovy dezinterpretace (např. na s. 161, pozn. 75).⁵ Navíc v citacích ze staročeských děl, Jakobsonem hojně uváděných, nasekali editoři spoustu chyb, vybírám: na s. 176 má být *tě místo tebe*; s. 178 *kazují m. zakazují*; tamtéž *netázáchu [...] skákáchu m. netázánu [...] skákánu*; s. 193 *v smutčě jsú spřěžena v jedno m. v smutně jsú v jedno*; s. 202 *zjédá m. zadá*, s. 205 *za krále m. na krále*, s. 209 *plískačům m. pléskačům*, s. 227 *v kterémžkoli m. a kterémžkoli*; s. 228 *druhu m. druhému aj*. Chyby se dále objevují u přepisu latinských slov (s. 191, s. 209 aj.), polských (s. 214), i při pokusech o transliteraci či transkripci češtiny v poznámkách (s. 161, pozn. 75, s. 201, pozn. 155; podobně v soupisu literatury na s. 334 aj.). Upozorněme ještě, že např. v závěrečných větách celé Jakobsonovy knihy, vzatých z překladu Balbínovy *Obrany*, nahradili Zelenka s Hermannem původní archaické formy imperativu *slyšiž a vyslyšiž* neústrojně indikativy *slyšiš a vyslyšiš*. Solidní edice by se podobných pochybení měla vyvarovat důkladnou finální kolací textu; tu editoři zjevně podcenili.

Jakobsonův text, resp. Zelenkova a Hermannova edice je typem publikace, u které lze vždy doplňovat nějaké referenční poznámky. Tak mohly (nebo měly) být identifikovány např. tyto narážky-citace: na s. 142 slavná formulace V. Jagíce z jeho *Entstehungsgeschichte der kirchenslavischen Sprache*, Berlin 1913, s. 108 (kde označuje slovanskou liturgii v přemyslovských Čechách za křehkou pokojovou květinu, „die bei jedem rauheren Windhauch Schaden leiden mußte“); citace z *Legendy o Jidášovi* („přívuzných králův nenie“, s. 174); ze známé *veršované Legendy o sv. Prokopu* (s. 178); *Alexandreidy* („Nepotvrzení Rusí“, s. 221); atd.

Pro zajímavost ještě uvádím: hned v případě první poznámky-vysvětlivky na s. 111, kde editoři dešifrují zkratku S. P. (jíž Jakobson svoji knihu začíná) jako tradiční salutaci (salutem plurimam = srdečný pozdrav), liší se tímto výkladem od názoru J. Tomana, který toto příznakové místo Jakobsonova textu vyložil jako dedikační iniciály jména jeho ženy Stanislavy Pírkové; nebo šlo snad o záměrnou dvojznačnost? Dále: podle vzpomínky Slavomíra Wollmana, k níž se editoři na s. 100 (pozn. 228) odvolávají, měl být v Ecově *Jménu růže* onou osobou Ecovi drahou, s níž se chtěl v Praze sejit, R. Jakobson; Anežka Charvátová, překladatelka mj. i Ecových knih, v nekrologu

5 Větší pozornost, na několika ilustrativních příkladech, jsem této problematice věnoval v echu uveřejněném na webu Institutu pro studium literatury (www.ipsl.cz) 20. 1. 2016.

za tímto spisovatelem a sémiotikem nedávno zmínila (týdeník *Echo* z 26. 2. 2016), že touto osobou měla být česká historička pozdního středověku Anna Skyřbová. (Z dalších souvislostí — následného setkání ve Vídni — se jeví přece jen pravděpodobnější, neboť Jakobsonův itinerář z oněch dní známe, Wollmanovo vysvětlení.)

Politický i vědecký kontext Jakobsonovy eseje a jí vyvolané polemiky představil před lety literární historik a znalec Jakobsonova paleobohemistického díla Jan Lehár. Miloš Zelenka s Tomášem Hermannem na Lehára navázali (jen na s. 72 jejich úvodní studie by se slušelo uvést odkaz na Lehárovu stať, již zde velmi těsně parafrázuji). Hlavně však Lehárovy postřehy významně doplnili o širší slavistický kontext (výkladem o nejen tehdy vlivné eurasijské teorii), upozornili na další dokumenty (např. Lehárovi neznámý druhý polemický výpad O. Odložilíka) a snesli řadu detailních informací výtěžných z vlastního studia i nověji zveřejněných ego-dokumentů: Jakobsonovy korespondence, paměti S. Budína či deníků O. Odložilíka.

Malé zamyšlení na závěr: Má *Moudrost starých Čechů* jen lokální, úzce časový význam? Sám Jakobson si jednoznačnou odpověď později zřejmě nebyl jist. K některým myšlenkám své knihy se však opakovaně vracel. Čeští editoři předestírají v závěru své úvodní studie řadu perspektiv, v nichž je nutné chápat i možné vykládat tento Jakobsonův válečný spis. Něco však nezmínili: Jakobsonův koncept zdůrazňující kontinuitu staroslověnské tradice v českých dějinách, ba její trvalý kulturotvorný charakter, a naopak podtrhující epizodičnost německého bohemikálního písemnictví i německo-českých literárních kontaktů zůstal v české vědě zčásti vlivný paradoxně i v době, kdy Jakobsonovo jméno bylo vyloučeno z odborného dialogu a kdy se jeho nositel stal ideologickým nepřitelem nového režimu, který podstatně omezoval i bádání o jazyce a literatuře (odtud Jakobsonovo „avantgardní“ *noli tangere circulos meos!*, které platilo jak nacistickým, tak komunistickým intervencím devastujícím vědecké poznávání i umělecké snažení). Nové vydání *Moudrosti starých Čechů* tak otevírá prostor pro diskuzi i nad tímto tématem: zda se v marginalizaci německo-českých literárních vztahů a vyloučení německého bohemikálního písemnictví z dějin české literatury nezračí i dědictví Jakobsonovo, vlivný koncept, který konvenoval poválečnému, nově definovanému národnímu vymezení předmětu literárního a jazykového dějepisu.

SHRNUTÍ

Obě zde recenzované knihy propojuje nejen osobnost R. Jakobsona a fakt, že edičně zpřístupňují Jakobsonovy práce, ale také vlastní obsah: makrotéma publikace o kenaanských glosách, je mikrotématem druhé publikace (neboť v *Moudrosti starých Čechů* Jakobson problematiku těchto glos zmiňuje), a naopak: *Moudrost starých Čechů*, stručně, ale opakovaně připomínaná v první publikaci, tvoří vlastní náplň publikace druhé. Cenné je, že autoři knihy o kenaanských glosách citují z archivních zdrojů i některé zajímavé informace důležité pro historii a genezi knižní podoby *Moudrosti* (např. s. 101, pozn. 380) a doplňují tak obraz podaný jejími editory. Tím spíš pak překvapuje, že dokumenty z Jakobsonovy pozůstalosti nevyužili sami editoři *Moudrosti* Zelenka a Hermann, pouze na s. 321 konstatují jejich existenci.

Knihy M. Zelenky a T. Hermannova má širší tematický záběr než publikace o kenaanských glosách, tato autorská dvojice však měla méně štěstí či vytrvalosti než sku-

pina bohemistů a hebraistů: Zelenkovi s Hermannem se nepodařilo sestavit podobně znalý autorský tým — citelně v něm chyběl, domnívám se, medievista nebo paleo-bohemista. Ve výsledku je tak jejich kniha připravena méně precizně, než bychom si přáli, a je třeba k ní, zejména k edičnímu zpracování Jakobsonova eseje, přistupovat obezřetněji; odkazy a komentáře pod čarou pak někdy působí spíš jako předběžné, pracovní poznámky editorů než jako koncepčně promyšlený a důkladně revidovaný odkazový aparát.

AD:

Ondřej Bláha, Robert Dittmann, Karel Komárek, Daniel Polakovič a Lenka Uličná: *Kenaanské glosy ve středověkých hebrejských rukopisech s vazbou na české země*. Academia, Praha 2015. 936 s. (edice Judaica, sv. 16); *Moudrost starých Čechů. Komentovaná edice s navazující exilovou polemikou*, k vydání připravili a studii doprovodili Tomáš Hermann a Miloš Zelenka. Ústav pro soudobé dějiny AV ČR — Pavel Mervart, Praha — Červený Kostelec, 2015. 384 s.

Jakub Sichálek | Institut für Mittelalterforschung, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Vídeň
jakub.sichalek@oeaw.ac.at

